

Әлеуметтік саясат мемлекеттік басқару саласындағы басты реттеуші құралы

З.А.Ескерова¹, А.Б.Жаксылыкова²

¹Менеджмент кафедрасының аға оқытушысы, э.ғ.м

²«Мемлекеттік және жергілікті басқару» мамандығы бойынша 3 курс студенті
zamirra_e@mail.ru

^{1,2} академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ.

Түйіндеме: Мақалада мемлекет дамуындағы әлеуметтік саясаттың маңыздылығымен, мемлекеттік басқарудың басты құралы ретінде толығымен жан – жақты қарастырылған. Мемлекеттің әлеуметтік саясаты - қоғамның өмір сүру деңгейін анықтайтын және әлеуметтік-экономикалық жағдайларын реттейтін бағыттарының бірі.

Әлеуметтік саясаттың негізгі мақсаты қоғам мүшелерінің материалдық, мәдени және рухани қажеттіліктерін қамтамасыз ету болып табылады.

Кілт сөздер: әлеуметтік саясат, мемлекеттік басқару, әлеуметтік прогресс индексі, цифрлық ID картасы

Қазіргі кезеңде серпінді даму жолына түскен Қазақстан қоғам өмірінің барлық салаларында маңызды жаңғыртуларды іске асыруда. Осы қайта құрулардың ұқыптылық қажет ететін әрі күрделі болып келетін ол әрине әлеуметтік саясаттағы өзгерістер. Мәселен, біріншіден, халықтың өмір сүру жағдайына, олардың тұрмыс- тіршілігіне толықтай байланысты болғандықтан мемлекеттік басқаруда кезек күттірпейтін мәселе болып келеді; екіншіден, бұл мемлекеттің әлеуметтік саясаты үнемі халық тарапынан үлкен қызығушылық тудырып, үлкен сынға алынады. Осы себепке байланысты әлеуметтік саясаттың маңыздылығы зор.

Мемлекеттің әлеуметтік саясаты-қоғамның өмір сүру деңгейін анықтайтын және әлеуметтік-экономикалық жағдайларын реттейтін бағыттарының бірі.

Әлеуметтік саясаттың негізгі мақсаты қоғам мүшелерінің материалдық, мәдени және рухани қажеттіліктерін қамтамасыз ету болып табылады[1].

Мемлекеттің әлеуметтік өлшемдерін, табысқа жетуге және адамның әл-ауқатын арттыруға мүмкіндік беретін жалпы түрде әлеуметтік прогресс индексі саналады. Жаһандық деңгейде әлеуметтік прогресс индексі 2021 әлеуметтік прогресс бойынша 168 елдің рейтингін көрсетеді. Әлеуметтік прогресс индексіне сәйкес, біздің мемлекет 73.23 ұпаймен 64 орынға ие (сурет 1).

2021 Social Progress Index rankings (1)

Tier 1		Tier 2		Tier 3		Tier 4					
Rank	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank	Score				
1	Norway	87.67	16	Luxembourg	86.75	43	Bulgaria	76.61	68	Paraguay	71.87
2	Finland	87.29	18	Belgium	86.69	44	Romania	76.47	70	Colombia	71.85
3	Denmark	87.05	17	Korea, Republic of	86.62	45	Mexico	76.25	71	Thailand	71.84
4	Iceland	86.78	19	United Kingdom	86.25	46	Turkmenistan and Tonga	76.02	72	Sri Lanka	71.81
5	Switzerland	86.78	19	France	86.23	47	Senegal	75.99	73	Dominican Republic	71.71
6	Canada	86.47	20	Spain	85.53	48	Ukraine	75.78	74	Honduras	71.65
7	Sweden	86.26	21	Estonia	85.38	49	Georgia	75.47	75	Suriname	71.57
8	Netherlands	86.12	22	Czechia	86.63	50	Kuwait	75.32	76	Cuba	71.57
9	Japan	86.04	23	Ireland	86.56	51	Maldives	75.22	77	Cabo Verde	71.56
10	Germany	85.27	24	United States	86.20	52	Poland	75.07	78	Vietnam	69.72
11	Austria	85.25	25	Portugal	85.87	53	Jamaica	75.05			
12	New Zealand	85.02	26	Slovenia	85.83	54	Bahrain	74.97			
13	Iceland	85.02	27	Lithuania	85.58	55	Armenia	74.96			
14	Austria	85.02	28	Cyprus	85.03	56	Albania	74.91			
15	Iceland	85.02	29	Singapore	84.71	57	Montenegro	74.81			
16	Austria	85.02	30	Singapore	84.71	58	Turkey	73.95			
17	Austria	85.02	31	Qatar	84.57	59	Ecuador	73.85			
18	Austria	85.02	32	Israel	83.87	60	Moldova	73.87			
19	Austria	85.02	33	Slovenia	83.69	61	Peru	73.87			
20	Austria	85.02	34	Latvia	83.63	62	Russia	73.45			
21	Austria	85.02	35	Poland	83.58	63	Republic of North Macedonia	73.09			
22	Austria	85.02	36	Costa Rica	83.47	64	Kazakhstan	72.23			
23	Austria	85.02	37	Chile	82.98	65	Brazil	72.08			
24	Austria	85.02	38	Costa Rica	81.72	66	Bosnia and Herzegovina	71.97			
25	Austria	85.02	39	Uruguay	81.31	67	United Arab Emirates	71.88			
26	Austria	85.02	40	Bahrain	80.74	68	Mexico	71.82			
27	Austria	85.02	41	Argentina	80.38						
28	Austria	85.02	42	Hungary	80.01						

Сурет1.Әлеуметтік прогресс индексі[2]

Халықтың әлеуметтік жағдайын көтерудің өзекті мәселелерін жан-жақты қарасаңыз, онда бүкіл әлемдегі мемлекеттердегі әлеуметтік жағдай, әлеуметтік тәртіпсіздіктер, кедейлік, жергілікті сипаттан бастап, бүкіл әлемнің мақсатты проблемаларының бірі болып табылады. Жалпы, мемлекеттің әлеуметтік қамсыздандыру көрсеткіштеріне келетін болсақ, әлеуметтік индикаторлардың басым бөлігі өсім деңгейін көрсеткен. Мысалы, 2022 жылы күнкөріс минимумы 36 мың теңгені құрады, ол базистік жылмен салыстырғанда 1.7% жоғары. Әлеуметтік қамсыздандыру көрсеткіштері толықтай 2 суретте көрсетілген.

Сурет 2. Мемлекеттің әлеуметтік қамсыздандыруы[3].

Әлеуметтік салада онтайлы және тиімді жобалар жүзеге асырылып жатыр. Соның бірі – әлеуметтік цифрлық ID картасы. «Қазақстан азаматының әлеуметтік ID картасы» - жәрдемақылар мен төлемдер түсетін пластикалық карта. Осы карта арқылы АӘК төлемін, қоғамдық көлікте жол жүру ақысын төлеуді, мектептерде көпбалалы және табысы аз отбасы балаларының тегін тамақтануын көздейді. Былтыр қазақстандықтарға «Қазақстан азаматының әлеуметтік ID» жобасы аясында тегін әмбебап әлеуметтік карталар беріле бастады. Бұл жоба ең алдымен Ақтөбе енгізілген, ал қазіргі кезде Астана қаласында, Атырау, Қарағанды, Қызылорда, Павлодар және Маңғыстау облыстарында табысты енгізіліп жатыр. Жалпы айтқанда, бүгінге дейін 45 мыңға жуық карта шығарылып, 31 мың транзакция жүзеге асырылды. Оның 10% жолақы мен мектептегі тағам ақысын жеңілдікпен төлеуге арналған (Сурет 3).

Сурет 3. Қазақстан азаматының әлеуметтік ID картасы

Сондай-ақ, осы жылғы Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына «Жаңа Қазақстан: жаңару мен жаңғыру жолы» жолдауында «Мемлекет басшысы

ретіндегі басты міндеті халыққа қажетті реформаларды жүзеге асыру, саяси жаңғыру болмаса, елімізді орнықты дамыту, ауқымды әлеуметтік-экономикалық өзгеріс жасау керек» делінген. Сондықтанда «Жаңа Қазақстанды» құру үшін ел алдымен мемлекеттің әлеуметтік саясатқа оңтайлы өзгерістерді енгізуіміз қажет. Осы мақсатты көздей отырып, әлеуметтік кодекс жобасы шеңберінде 1 қыркүйектен бастап Қазақстанда пилоттық режимде отбасының цифрлық картасы іске қосылады. Бұл ақпараттық жүйе азаматтарға проактивті форматта, яғни алушыдан өтініш күтпей көмек көрсетуді көздейді, бұл сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін азайта отырып, тиісті мемлекеттік қызметтердің жеделдігін арттыруға және сапасын жақсартуға мүмкіндік береді.

Отбасының цифрлық картасы-бұл әртүрлі мемлекеттік органдардың мәліметтерін жинақтайтын, азаматтардың әлеуметтік әл-ауқатының деңгейін анықтауға және оларға проактивті форматта кепілдендірілген мемлекеттік қолдау көрсетуге мүмкіндік беретін ақпараттық жүйе. Бұл үдеріс "Е-халық" ақпараттық жүйе арқылы қалыптастырылады. Оның негізгі мақсаты отбасының цифрлық картасы әр жанұяның әл-ауқат деңгейін экономикалық, әлеуметтік және тұрғын үй жағдайлары, денсаулығы, білімі бойынша бағалайтын және отбасыларды бес санат бойынша бөлетін болады. Осы санаттар негізінде мұқтаж отбасыларға қажетті мемлекеттік қолдау шаралары айқындалатын болады. Жалпы, цифрлық әлеуметтік карта республика халқын, яғни 19, 4 млн адам немесе 6,5 млн отбасы түгел қамтиды.

Отбасылардың әл-ауқатының деңгейі 5 критерий бойынша айқындалады:

- экономикалық өмір сүру жағдайлары;
- денсаулық сақтау қызметтерімен қамту және мүгедектігі бар адамдардың болуы;
- тұрғын үй жағдайлары, әлеуметтік жағдайлар, білім беру қызметтерімен қамту;
- отбасы мүшелерінің білім деңгейі.

Жобаны іске асыру кезеңдері:

- осы жылғы 1 қыркүйектен бастап жәрдемақылар мен әлеуметтік төлемдердің 9 түрі бойынша жаңа форматта қызметтер алу мүмкіндігі ұсынылды;
- 2023 жылғы 1 қаңтардан бастап тізбе әлеуметтік қорғау саласындағы қызметтермен кеңейтілетін болады;
- 2024 жылғы 1 қаңтардан бастап денсаулық сақтау және білім беру салаларындағы мемлекеттік кепілдіктер енгізіледі;
- 2025 жылдан бастап мемлекеттік кепілдіктердің барлық түрлері қамтылады [3].

Жоғарыда айтылғандарды қорытындылай келе, Қазақстанда әлеуметтік мемлекет құру жағдайында біртіндеп әлеуметтік саясаттың өзіндік моделі қалыптасуда. Сондықтан біздің әлеуметтік саясат мықты және бәсекеге қабілетті жалпыға ортақ еңбек қоғамын құруға бағытталуы тиіс. Яғни, болашақта тек еңбек қана барлық қазақстандықтардың әл – ауқатқа және жаңа өмір сапасына қол жеткізуін қамтамасыз ете алады.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Қасенов Қ.Р, Нурлихина Г.Б., Қайратұлы Ә. Әлеуметтік менеджмент. Оқу құралы. – Алматы: Экономика, 2018 ж
- 2 <https://kk.warbletoncouncil.org>
- 3 Қазақстан Республикасы Еңбекті және халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің ресми ақпараттық ресурсы <https://www.gov.kz/memleket/entities/enbek?lang=kk>

Ұйымдардың сыртқы экономикалық қызметін реттеу үдерісін жетілдіру жолдары